

סיקור מתקד

עסקת חיו

כשהוא מחזיק בזכות וטו על החלטות ממשלת לבנון וניצב לפני עסקת חילופי שבויים חדשה עם ישראל, מסיים נסראללה מחזק את התקופה הקשה שידע. מי ימנע מבעדו להשתלט על לבנון כולה?

יוני 2008

תוכן העניינים

<u>דבר העורך</u> מי בעד חיסול הטרור?	3
<u>המנצח הגדול</u> נסראללה מבצר את מעמדו הפוליטי	4
<u>אויבי השלום</u> מי בכלל רוצה הסכם?	7
<u>ויה יונאסור!</u> האיחוד הלטיני יוצא לדרך	10
<u>מועדון הג'נטלמנים</u> מנהיגי המעצמות הכלכליות מתכנסים ביפן	13
<u>באוירה נינוחה</u> 20 שאלות טריוויה	15

אין להעתיק, לשכפל או לצטט את כל המאמרים או את חלקם ללא אישור מפורש מבעלי האתר. הצעת מאמרים לפרסום או בקשות להוצאת חומר ניתן להפנות ל-editor@sikurmemukad.com

בשער: מזכ"ל חיזבאללה, חסן נסראללה. צילום: www.wa3ad.org
עיצוב השער: תמר בוסתן

דבר העורך

שני אירועים משמעותיים התרחשו באזורנו בחודש האחרון. בלבנון הסתיים המשבר הפוליטי בהישג חסר תקדים לחיזבאללה. חסן נסראללה זכה למה שעשוי להיזכר כניצחון המשמעותי ביותר שלו. לאחר שהוציא את אנשיו לרחובות והורה להם, לראשונה, להפנות את נשקם נגד כוחות הביטחון הלבנוניים, הוכיח נסראללה כי תחת מרותו פועל הכוח המשמעותי ביותר בארץ הארזים. אזרחי לבנון נוכחו לראות את עוצמתו של הארגון שהתירו לו לצמוח בתוכם, עד שכעת ספק אם יוכלו לו.

מטורקיה התבשרנו על חידוש שיחות השלום בין ישראל לסוריה. נראה כי שני הצדדים אינם מעוניינים ואולי אף אינם מאמינים כי ניתן להגיע להסכם. למעשה, מטרתם של שני הצדדים כבר הושגה מעצם התחלת ההידברות, והורדת הסיכוי למלחמה.

מן העבר השני של העולם, בדרום אמריקה, הקימו 12 מדינות היבשת את האיחוד הדרום אמריקני, היונאסור. לאחר שמנגנוניו יפעלו כהלכה, יסייע הארגון למדינות דרום אמריקה לזכות במעמד משודרג בזירה העולמית.

לבסוף, בחרנו להקדים ולהתייחס זו השנה השלישית ברציפות לוועידת ה-G8 שתתכנס בתחילת החודש הבא ביפן. הוועידה, שתתכנס על רקע התגברות הקריאות לשנות את הרכב החברות, תהיה האחרונה של הנשיא בוש והראשונה של נשיא רוסיה מדבדב.

אלון לויין ויובל בוסתן
editor@sikurmemukad.com

המנצח הגדול

אלון לוי ויובל בוסתן

יכולתו של החיזבאללה לעשות בלבנון כבשלו הייתה לעובדה במשך שנים. תוצאות מלחמת לבנון השנייה רק הגבירו את תאבוננו של נסראללה לשליטה, והמחישה לאזרחי לבנון את הסכנה שארגונו מהווה לריבונות ממשלת לבנון, שעה שזה החל להפנות את כלי נשקו פנימה. מהן השלכות כניעת ממשלת סניורה לתכתיבי החיזבאללה? כיצד נסראללה עצמו ינהג בעתיד?

מורנייה כמי שישקם את החיזבאללה ויכין אותו לסיבוב הקרבות הבא. כך, בכללי המשחק שנכפו עליו, לנסראללה היה מעט מאוד מה להפסיד. המשך הקיפאון הפוליטי פגע בכל חלקה טובה במדינה המוכה ומנע את השינוי שהיה נחוץ כל כך בלבנון.

המשק המשיך לספוג מהלומות קשות וספק אם היה מחזיק מעמד ללא הסיוע הבינלאומי. האינפלציה הגואה ושחיקת השכר הוציאו רבים לרחובות בדרישה להעלאות שכר דרמטיות עליהן התקשתה ממשלת לבנון להסכים. בפועל, המשך הקיפאון שירת את החיזבאללה במידה רבה. הוא הציג את ממשלת סניורה באור מגוחך והעניק משנה תוקף לטענות החיזבאללה בדבר הצורך בשינוי.

התגובה הישראלית במלחמת לבנון השנייה לא נחלה הצלחה ביחס ליעדים שהציבה ישראל, אך ניתן לטעון כי היא הצליחה במשימה החשובה ביותר שלא יוחסה לה – היא מנעה את השתלטותו המוחלטת של נסראללה על לבנון.

מהומות מאי

הקואליציה הלבנונית הפרו-מערבית בהנהגתם של ראש הממשלה פואד סניורה, חבר הפרלמנט בעל ההשפעה סעד חריי ומנהיגם של הדרוזים וואליד ג'ונבאלט, חיפשה מוצא מהקיפאון הפוליטי. חברי הקואליציה האשימו את החיזבאללה בחתירה תחת הריבונות הלבנונית פעמים רבות. החל בחודש אפריל השנה, קראה הקואליציה לחיזבאללה לפרק את רשת התקשורת הפרטית שהקים, כמו גם את מערך המצלמות המשקיף על שדה התעופה בבירות.

כחלק מפעולות הרשויות להצר את צעדי החיזבאללה, פוטר אחראי הביטחון בשדה התעופה של ביירות, אדם בעל קשרים הדוקים עם הארגון. מבחינת החיזבאללה, פיטוריו של האיש, והאיום על רשת התקשורת של הארגון נחשבו חציית קווים אדומים.

הפגנות ה-1 במאי של המפלגה הקומוניסטית הפכו בתוך ימים להפגנת

בתום תקופה קצרה ומתוחה שלוותה גם בהתנגשויות מזוינות מוגבלות, נרגעו הרוחות מבלי שדרישת החיזבאללה מולאה.

היעד הבא אותו סימנו בחיזבאללה היה שמירה על מוסד הנשיאות ב"צד" שלהם. הצעד הבא מבחינת החיזבאללה היה לנצל את השותפות עם גורמים נוצריים חזקים בלבנון כמישל עאון, על מנת לשמר את מוסד הנשיאות ב"צד" שלהם. בסוף 2007 פרש הנשיא אמיל לאחוד הפרו-סורי. החיזבאללה ובני בריתו הצליחו לדחות את הבחירות לנשיאות 19 פעמים.

נחישות החיזבאללה בסוגיית בחירת הנשיא, אשר קוממה עליו את מדינות ערב המתונות, המחישה את מידת נכונותו של נסראללה להשיג את מטרותיו הפוליטיות. נסראללה הוכיח במהלך השנים את יכולתו "ללכת על הסף". קור הרוח שהיה למפורסם, שיווה לו בקרב הציבור בישראל ובמקומות אחרים אמינות רבה. אמינות זו הייתה מהגורמים שהבדילה אותו ממנהיגים אחרים של ארגוני טרור.

ההוראה שנתן ב-12 ביולי 2006 לחטוף חיילים ישראלים כוונה על פי הודאתו להביא לשחרורם של אסירים לבנוניים הכלואים בישראל. לו הייתה החטיפה מובילה לעסקת חילופי שבויים אגב תגובה ישראלית נקודתית, היה נסראללה מבצר את מעמדו כמנהיג הבלתי מעורער בלבנון. התגובה הישראלית החריפה לא נחלה הצלחה ביחס ליעדים שהציבה ישראל, אך ניתן לטעון כי היא הצליחה במשימה החשובה ביותר שלא יוחסה לה – היא מנעה את השתלטותו המוחלטת של נסראללה על לבנון. המתקפה הישראלית הובילה את נסראללה עצמו להודות לראשונה כי שגה. פרק חדש בחייו של מנהיג החיזבאללה החל וזה נטש את הממלכתיות המוחצנת לטובת תדמית קיצונית יותר.

נסראללה זכה לביקורת רבה מאיראן על האופן בו ניהל את המלחמה. על פי דיווחים שונים, האיראנים בחרו בעימאד

מלחמת לבנון השנייה הציתה מחדש את להבת המתרחקות הבין-עדתית בלבנון. מחד התמרמרו בני מרבית העדות על חיזבאללה השיעי, שגרר את המדינה כולה למלחמה. מאידך, ההתמקדות הישראלית והמערבית בכוח השיעי, תוך הימנעות מוחלטת עד כדי שמירה על מעמד הממשלה, טשטשה עבור החיזבאללה את הקווים בין האויבים מבית ומחוץ. נוסף על זה, מצא עצמו החיזבאללה מתמודד עם תסיסה מהמחנה השיעי עצמו, שחיינו נפגעו כתוצאה מהמלחמה. מאות אלפי פליטים והרס תשתיות נרחב הביאו את נסראללה להבטיח לבנות מחדש כל בית שנהרס ולפצות את הנפגעים. בפועל, ניכר כי המשימה התגלתה כקשה משיפיה.

לאחר המלחמה, פעל חיזבאללה בשלושה ערוצים מקבילים – שיקום ושדרוג המערך הצבאי, שיקום התשתית האזרחית והגדלת השפעתו על המערכת הפוליטית. נוכח העימות עם הממשלה, הכוח הבינלאומי בדרום לבנון וצה"ל המתאושש, העדיף החיזבאללה להתמקד תחילה בשיקום המערך הצבאי של הארגון. משלוחי נשק מאיראן ומסוריה מילאו את מחסני התחמושת של הארגון ולוחמים חדשים גויסו ונשלחו לאימונים באיראן. לאחר ייצוב השורות, פנו בחיזבאללה להקמה מחדש של המערך בדרום לבנון, מתחת לאפו של הכוח הבינלאומי [1].

חיזבאללה רואה בעצמו ככוח מגן על לבנון מפני תקיפה ישראלית. העובדה כי צה"ל נכשל בניסיונו להשיג הכרעה ולוחמי החיזבאללה נותרו לעמוד עד כניסת הפסקת האש לתוקפה, קיבעה בקרב רבים את מעמדו של הארגון ככוח הלבנוני היחיד שיכול לישראל.

לאחר המלחמה, ביקש נסראללה לתרגם את ההישג להשפעה פוליטית כשדרש זכות וטו על החלטות הממשלה. משנענה בשלילה, פרשו אנשי החיזבאללה מהממשלה והעבירו את המאבק לרחובות. להפתעתו של נסראללה, גם ממשלת לבנון הצליחה להוציא מאות אלפי תומכים לרחובות כמשקל נגד.

נסראללה - לעת עתה, נראה כי התמודד היטב עם האתגרים. צילום: www.wa3ad.org

כוח מצדו של החיזבאללה. צירים מרכזיים נחסמו, שדה התעופה "נכבש", ובקרבות שהתנהלו במספר מוקדי חיכוך נהרגו עשרות בני אדם. צבא לבנון, תחת הנהגתו של הנשיא המיועד מישל סולימאן, בלט בחוסר רצונו להתערב בנעשה. נסראללה מצא עצמו מתמודד יחיד על ההגמוניה, וראש הממשלה סניורה הוצג בפעם המי יודע כמה כראש ממשלה חלש. מי שנחקק בתודעה העולמית לאחר שפרץ בבכי מול המצלמות במהלך המלחמה, מצא עצמו נלחם, ללא גייסות, בכוח הצבאי החזק בארצו.

קרבות הרחוב שניהלו תומכי החיזבאללה העניקו לסניורה ניצחון הסברתי משמעותי - לראשונה הפנה החיזבאללה את נשקו פנימה. בכך, טענתו כי הוא משמר ומשפר את כוחו הצבאי על מנת להדוף התקפות ישראליות עתידיות, התבטלה לבלי שוב. אמירותיו של נסראללה כי סניורה הוא כלי שרת בידי "האויב הציוני", לא זכו להתייחסות מחוץ לאוכלוסייה השיעית.

אי התערבותו של הצבא הביאה את סניורה להכרה שסיבוב הקרבות יהיה מהיר וחד-צדדי, אם מהעדר כוחות מזוינים שיתייצבו מול לוחמיו של נסראללה, ואם בשל ההערכה כי נסראללה עצמו ימנע מלצאת ממשבצת ההגנה העצמית עליה בנה את מעמדו הציבורי. ייתכן והיה זה חששו של נסראללה להצטייר ככובש שמנע את השתלטות החיזבאללה על לבנון כולה, באופן דומה למהלך החמאסי ברצועת עזה. ייתכן גם שנסראללה פשוט מעדיף ליזום מהלכים בזמן המתאים לו, ולא להיגרר לתגובות על מהלכים של אחרים. תגובתו האלימה נכפתה עליו במידה מסוימת כתגובה ללחץ הממשלתי, אולם נסראללה לא חש מוכן די הצורך לגלוש לשינויים דרמטיים בסטטוס קוו בלבנון.

עם שוך הקרבות, התכנסו הצדדים בדוחא לניסוח הסכם ליישוב הסכסוך. ההסכם הניב באופן צפוי ניצחון לנסראללה, על חשבונה של ממשלת לבנון. כל הדרישות שהציג נסראללה התקבלו בהסכם. הוא זכה למנות 11 שרים מטעמו שיקנו לו זכות וטו, זכות עליה נלחם במשך קרוב לשנתיים.

שיטת הבחירות שהונהגה לאחר יציאת הסורים מלבנון ואשר סייעה בהפיכת המחנה הפרו-מערבי למנצח בלבנון ב-2005 שונתה, והיא עשויה לאפשר למחנה חיזבאללה-אמל ולתומכיו הישגים גדולים יותר בבחירות לפרלמנט בשנה הבאה. הישגים אלו עשויים להציב את החיזבאללה בעמדה בה לא יזדקק עוד לפשרות עם הגורמים המתנגדים לו.

נחישות החיזבאללה בסוגיית בחירת הנשיא המחישה את מידת נכונותו של נסראללה להשיג את מטרותיו הפוליטיות. נסראללה הוכיח במהלך השנים את יכולתו "ללכת על הסף". קור הרוח שהיה למפורסם, שיווה לו בקרב הציבור בישראל ובמקומות אחרים אמינות רבה, שהבדילה אותו ממנהיגים שאחרים של ארגוני טרור.

לבנון, נמנים גם אנשי חיזבאללה ולא רק תומכי הממשלה. במקומות רבים, נתקל החיזבאללה בהתארגנויות חמושות רבות. חששה הגדול של לבנון מהתלקחות מלחמת אזרחים, מתדלק מצד אחד את הגורמים הרשמיים שלא להניח לדברים להתדרדר לכדי אלימות, אולם קבוצות רבות בתוך הציבור הלבנוני חוששות כי תגובה חלשה מדי כנגד שאיפות ההתפשטות של החיזבאללה, יפגעו בהן בסופו של דבר. הדרוזים וכן קבוצות אחרות כבר הוכיחו כי הם לא ייכנעו ללא מאבק אלים, וכי במקום שבו יידרשו להגן על עצמם בשל רפיון מצד ממשלת לבנון, לא יהססו לפעול בכל האמצעים העומדים לרשותם.

החיזבאללה המכיר בכך, פועל בשני האפיקים ונותר רגיש לתגובות שאר הלבנונים. התהליך הפוליטי חשוב עבור החיזבאללה כדי לשמר את הלגיטימציה שלו בעיני הלבנונים. חטיפת חיילי צה"ל והניסיון לקבל עבורם את שחרורם של אסירים לבנונים ופלשתינים, מדגים את רגישותו של החיזבאללה לתדמיתו ולמגננה שחשות קבוצות מסוימות באוכלוסייה. התארכות המשא ומתן חשפה כי נסראללה עצמו נתון ללחצים לא קטנים מצד של משפחות האסירים הלבנוניים. נאום האמינים של נסראללה בו התפאר כי בידי חלקי גופות של חיילים ישראלים, עורר שאט נפש בישראל, ולא קידם את המשא ומתן.

הדרישה לפרק את חיזבאללה מנשקו הוכנסה בהסכם תחת סעיף פשרני, האוסר על הארגון לעשות "שימוש פוליטי" בנשקו. בפועל, משמעות הסעיף הוא שהחיזבאללה מורשה להחזיק בתשתיות הצבאיות שלו בלבנון, כולל רשת התקשורת השנויה במחלוקת שלו. אולי חמור מכל, מבחינת המדינות התומכות בסניורה דוגמת מצרים וסעודיה - אלו מצאו עצמן נטולות השפעה כמעט לחלוטין על המתרחש בזירה הלבנונית.

חתימת ההסכם סיימה את הקיפאון הפוליטי בלבנון, לפי שעה. ההפגנות והשביתות מצד החיזבאללה, כעת שותף בכיר בקואליציה, נפסקו ומישל סולימאן נבחר לנשיא. זה הקים עליו את החיזבאללה מיד עם כניסתו לתפקיד, כשביקש להותיר את סניורה, מיריבו העיקשים של נסראללה, על כסא ראש הממשלה. טענות החיזבאללה כי מדובר בחריגה מהבנות דוחא המחישו את שבריריותו של ההסכם מחד ומאידך את הביטחון המחודש שחשו אנשי החיזבאללה לאחר ההישג לו זכו.

ארץ מפולגת

העימות עם החיזבאללה הציג אומנם את ממשלת סניורה כחלשה, ואת הצבא כמי שנוהר מעימות עם החיזבאללה. אולם על עשרות ההרוגים בקרבות מאי ברחובות

והאלימות ומשיג לבסוף את רצונו. לעומת זאת, סירוב לדרישות החיזבאללה יוביל בקלות להתנגשות אלימה בהבדל משמעותי אחד – בכל סיבוב קרבות נדרש מחיר גבוה יותר על מנת לרצות את החיזבאללה.

מאחר ונסראללה אוהב ללכת על הסף ומתחזק בדרך כלל תוך כדי התהליך, יש להניח כי מדובר במגמה שתמשך כל עוד ירצה בכך הציר האיראני-סורי, או לחילופין כל עוד לא יופעל כוח משמעותי כנגדו מצד הצדדים התומכים בממשלת סניורה, או מצדה של ישראל.

הערות

1. Amos Harel, "IDF says Hezbollah Katyushas, missiles back in S. Lebanon", Haaretz, 10/02/2008

לוח זיכרון נוסח חיזבאללה. בארגון מקפידים על קשרים עם משפחות הפעילים שנהרגו או נשבו. צילום: ברטיל וידט

חטיפת חיילי צה"ל והניסיון לקבל עבורם את שחרורם של אסירים לבנונים ופלשתינים, מדגים את רגישותו של החיזבאללה לתדמיתו ולמגננה שחשות קבוצות מסוימות באוכלוסייה. התארכות המשא ומתן חשפה כי נסראללה עצמו נתון ללחצים לא קטנים מצדם של משפחות האסירים הלבנוניים.

בכולם המגמה היא אותה המגמה – הארגון שפעל עד שנת 2000 בעיקר בדרום לבנון, מרחיב את תחומי ההשפעה שלו ובתוך כך חושף את ערוות הכוחות האחרים בלבנון.

חוקי המשחק החדשים

נסראללה אינו נתפס עוד בארצו כמגן לבנון מפני ישראל, כי אם אדם בעל אג'נדה ברורה ליטול חלק פעיל בשלטון הלבנוני, וכמי שלא יחל באמצעים אלימים על מנת להגשים את מטרותיו. ממשלת לבנון הוכיחה פעם נוספת כי היא חוששת מעימות גלוי וישיר עם החיזבאללה והאירועים האחרונים המחישו גם לאחרוני הספקנים כי הציר האיראני-סורי הוא הגורם החיצוני המשפיע ביותר על המתרחש בלבנון, על אף ניסיונות ההתערבות מצד המצרים והסעודים.

הסטטוס קוו החדש מציג את החיזבאללה ככוח משמעותי בממשלה, וכזה שיכול לפרק אותה בכל רגע נתון. ביום שנסראללה יחליט על כך, המערכת הפוליטית בלבנון תמצא עצמה בפני אתגר חדש, שבכל תרחיש יתפתח לטובת החיזבאללה. במידה והממשלה תיכנע לתכתיבי הארגון, תימשך המשואה שהחיזבאללה מנסה לקבע, קרי בכל פעם שהחלטה מסוימת מתקבלת בניגוד לדעתו, הוא מפעיל את אופציית המחאה

ב-1 ביוני העבירה ישראל ללבנון את נסים נאסר, אזרח ישראלי שריגל למען החיזבאללה. במקביל, וללא תיאום מראש, הפתיע החיזבאללה כשהעביר ארון ובו חלקי גופות של חיילי צה"ל שנפלו במלחמת לבנון השנייה. בארגון טענו כי מדובר בחלק מעסקת השבויים אך טענה זו הוכחשה על ידי ישראל באופן פומבי. המהלך של חיזבאללה התפרש כמחווה שנודעה לזרז את המשא ומתן על החזרת שני חיילי צה"ל שנותרו בלבנון, והמחיש את החשיבות שמייחס נסראללה להשלמת העסקה.

על נסראללה להוכיח לעם הלבנוני על העת כי הוא פועל למען רווחתו ובטחונו. משבר האמון בין החיזבאללה והעדות הלא-שיעיות עשוי להתרכז להשקפתו של נסראללה באם יעמוד לצדו בעצרת ההמונית הקרובה סמיר קונטאר, בן העדה הדרוזית בלבנון ומי שזכה למעמד של סמל לאומי זה מכבר.

כוונת ארגון החיזבאללה, להשתלט על המרחב הפוליטי בלבנון כמעט ונאמרות בפה מלא. נסראללה בוחן את הגבולות בהם מותר לפעול. ההתקפות על ישראל לאחר הנסיגה הצה"לית מלבנון, הקמת התשתיות הצבאיות בכל רחבי המדינה, הדרשה להשיג זכות וטו והנכונות להפעיל אמצעי לחץ קשים ומגוונים כנגד ממשלת לבנון, משרטטים מפעם לפעם גבולות פעולה חדשים עבור החיזבאללה,

אויבי השלום

אלון לוי ויובל בוסתן

יחידוש המשא ומתן בין ישראל לסוריה העמיד רבים במבוכה. מעמדה יוצא הדופן של סוריה, המהווה דגל אדום למעצמות הדמוקרטיות מצד אחד ויעד אסטרטגי ראשון במעלה עבור המעצמות הריכוזיות מצד שני, יוצר מערכת אינטרסים בלתי אפשרית. נראה כי ישראל וסוריה, המבקשות שתיהן להימנע הן ממלחמה ישירה והן ממחיר השלום, תסתפקנה בניהול שיחות ממושכות שלא יובילו לשום מקום.

המתיחות בין ישראל לסוריה נסקה בקיץ 2007 לשיא מסוכן. יחידות צה"ל התאמנו בהיקפים שלא נראו למעלה מעשור, כולל בגולן. אהוד ברק שב למרכז הבמה הפוליטית ולמשרד הביטחון, וראש הממשלה אולמרט ניהל מערכה על המשך הקריירה הפוליטית שלו. מן העבר השני של הגבול, ביקשו הסורים לחקות את הצלחות החיזבאללה בקרבות מול צה"ל. הם רכשו מערכות הגנה אוויריות מתקדמות, הצטיידו בנשק מתקדם נגד טנקים ואף בנו ישובים חדשים לאורך הגבול עם ישראל במטרה לשנות את אופייה של רצועת ההגנה הראשונה ולהופכה מזירת התנגשות מסורתית של שריון בשריון לזירה מורכבת יותר שתעכב כל כוח תוקף.

המודיעין הסורי, וחברי כנסת ישראלים שביקרו בסוריה דוגמת עזמי בשארה, השתכנעו כי השילוב בין צה"ל המתאמן באינטנסיביות לבין הנהגה השואפת להוכיח את עצמה וציבור התובע את עלבון אובדן ההרתעה, יוביל למלחמה בתוך חודשים ספורים. בעיניים ישראליות, דווקא התנהלותו של נשיא סוריה אסד היא שהדליקה נורות אדמות בירושלים. מאז מלחמת לבנון השנייה אסד התנהל בביטחון עצמי מוגבר, והעז להזכיר בקול את אופציית שחרור הגולן בכוח. גם הצבא הסורי התאמן, ויחידות היבשה המוזנחות שלו זכו לרענון מסוים.

באוגוסט 2007 הגיעה המתיחות לשיאה. רבים היו משוכנעים כי מלחמה היא עניין של שבועות. הסוף ידוע. בספטמבר תקפה ישראל, על פי מקורות זרים, כור גרעיני סודי שהפעילו הסורים. התקיפה גרמה לזעזוע עמוק בדמשק וטרפה לחלוטין את הקלפים. מי שסמך על מערכת הניימ החדשה שנפרסה בסוריה נדהם כשזו נטרלה באמצעי עלום. מי שחשב לייבא את שיטת ההתחפרות של החיזבאללה לצבא הסורי, הכיר במציאות השונה בין ארגון טרור המגן על אנשיו לבין צבא שאמור להגן על מתקנים אסטרטגים של מדינה.

במקום להגיב צבאית, התייצב אסד על משבצת הקורבן. הוא הכחיש את הדיווחים כאילו מדובר באתר גרעיני

1992 הסכימו לנסיגה מלאה או כמעט מלאה. על פי העמדה הישראלית שהוצגה באחרונה ב-1999, דורשת ישראל פירוז מוחלט של הרמה, כולל בצד הסורי, והצבת תחנות התרעה בחרמון ובנקודה או שתיים נוספות.

מבחינת הסורים, טומן הסכם שלום עתידי עם ישראל שורה של מכשולים נוספים. ראשית, השאיפה הישראלית לנורמליזציה. האליטות בסוריה, כמדינת משטרה סגורה, חוששות מעצם החשיפה לדמוקרטיה הישראלית אשר תאתגר את יסודות השלטון של העדה העלווית. כיום מפעיל המשטר צנזורה נוקשה והחשש מזרם מבקרים מישראל, יהודים וערבים, יהווה איום על יציבות המשטר לא פחות מאמצעים צבאיים.

נוכח מצוקתו, נזקק אסד למהלך יוצא דופן שיעצור את הסחף נגדו ויטרוף פעם נוספת את הקלפים. משא ומתן לשלום עם ישראל נראה כדרך הפעולה המושלמת.

מכשול נוסף שעשוי לעכב הסכם שלום הוא הסכסוך הנמשך עם הפלשתינים. סוריה רואה עצמה כיום כמנהיגת החלק האנטי-מערבי בעולם הערבי וכמגינת הפלשתינים. ללא פתרון בנושא הזה, יתקשה אסד לשווק לעמו הסכם שלום מלא עם ישראל, בפרט אם זה יכלול ויתורים כלשהם. עבור הפלשתינים, הסכם סורי עם ישראל יתקבל בתסכול לאחר שבמשך שנים הובטח להם כי לא יישארו אחרונים במשא ומתן עם ישראל.

בצד החיובי, נראה כי לכל הסכם עם סוריה תהיה השפעה חיובית על מערכת היחסים בין ישראל ללבנון, עד כדי הסכם אפשרי גם כאן. כיום קיימת דרישה לבנונית אחת מישראל – לקבל לידיהם את הר דב, המכונה בפייהם חוות שבעא. ההיסטוריה של אזור זה משייכת אותו דווקא לסוריה, אולם הסדר שלום עם ישראל יביא לאחת משתי תוצאות – העברתו של הר דב לידי הסורים, או לחילופין, ויתור סורי על השליטה בהר לטובת הלבנונים. כך או כך, תוכל ישראל להתייחס לסוגיית הר דב בצורה ישירה ביחסיה עם לבנון.

מבחינתן של שתי המדינות הערביות שכבר חתמו על הסכם שלום עם ישראל, היחס להסכם עם סוריה יהיה שונה. מצרים ספגה ביקורת קשה ואף סנקציות מצדן של מדינות ערביות אחרות לאחר

ובכירים בצבא הסורי ניסו להמעיט בהצלחת התקיפה הישראלית. כפי שנוכח הנשיא הסורי, התקיפה הייתה רק יריית הפתיחה בשנה הקשה שידע מאז ירש את אביו. צרפת ניתקה את הקשרים הדיפלומטיים עם סוריה בתגובה למעורבותה של זו בלבנון; עימאד מורנייה חוסל בדמשק מתחת לאפס של שירותי הביטחון הסוריים; רבים ממנהיגי הליגה הערבית החרימו את כינוס הליגה שאירח אסד, ובכירים בעדה העלווית החלו לדבר בקול רם בגנותו של הנשיא על רקע התנהלותו והמשבר הכלכלי החריף הפוקד את סוריה [1].

נוכח מצוקתו, נזקק אסד למהלך יוצא דופן שיעצור את הסחף נגדו ויטרוף פעם נוספת את הקלפים. משא ומתן לשלום עם ישראל נראה כדרך הפעולה המושלמת. מרגע פרסום הפגישה בין נציגים ישראלים לסורים, נתפסים הסורים כנכונים להידברות. אמנם גם בפומבי הם מצהירים כי אינם מוכנים לוותר על אף שעל מהגולן, אך עצם התחלת תהליך ההידברות מול ישראל הוא שמשפיע על דעת הקהל העולמית.

סיום המשבר הפוליטי בלבנון הצטרף אף הוא לאירועים ששיפרו את מצב רוחו של אסד באחרונה. עם סיום המשבר זכה החיזבאללה לזכות וטו על החלטות ממשלת לבנון וחשוב מכך – צרפת, מצרים וסעודיה, שביקרו את המעורבות הסורית בלבנון, מיתנו את מחאתן מאז ששב השקט לרחובות ביירות.

כך, מבלי שוויתר על דבר ואפילו מבלי שאנשיו נפגשו ישירות עם נציגים ישראלים, כבר רשם אסד כמה הצלחות, שהורידו ממנו את הלחץ מבית ומחוץ.

ההשלכות האזוריות

מה מתרחש באמת בשיחות החשאיות בין ישראל לסוריה? עד כה לא פורסמה כל פריצת דרך במשא ומתן בין המדינות, למעט עצם ההסכמה העקרונית לשבת לשולחן המשא ומתן לאחר שנתיים של מתיחות. סוריה דורשת נסיגה מלאה לקווי ה-4 ביוני 1967. על פי שורה של דיווחים, כל ראשי ממשלת ישראל מאז

באשר אל אסד - רוצה שלום? צילום: טלוויזיה

חתימת ההסכם עם ישראל. עד היום, נאלצת ההנהגה המצרית להדוף האשמות מצד מדינות ערביות אחרות בשל חוסר נכונותה לפעול כנגד ישראל. במהלך האינתיפאדה קראו מנהיגים רבים לנשיא מצרים מובארק לתקוף את ישראל, ונענו כי מצרים הייתה למדינה שאיבדה הכי הרבה במלחמות עם ישראל. הסדר הישראלי-סורי יפחית מהביקורת כנגד המצרים והוא יכול לפתוח עבור המצרים הזדמנויות חדשות.

מנקודת מבטם של הירדנים, הסדר שלום בין ישראל לסוריה עלול ליצור בעיה קשה. המציאות אתה מתמודדת ירדן כיום, אינה נוגעת רק ליחסיה המורכבים עם הרוב הפלשתיני בתחומה, או עם השכנה הסורית המאיימת. מזרחית לירדן שרויה עיראק בכאוס כבר כמה שנים. מחבלי אל קעידה זולגים לתוך שטחה של ירדן ואף בוצעו בה מספר פיגועי טרור קשים. זרם גדול של פליטים מעיראק כבר מצא עצמו בירדן, באופן אשר מהווה אתגר דמוגרפי עבור הממלכה ההאשמית. ההסתבכות האמריקנית בעיראק שעשויה להביא את הנשיא הבא לדחוף ליציאה מהירה של החיילים האמריקנים מהאזור, תקשה על צבא ארה"ב או בריטניה להתערב לטובת הירדנים בעתיד.

בתפיסת הביטחון הירדנית לישראל יש מקום חשוב ביותר מעצם היותה אזור חיץ בין שני חלקי העולם הערבי – צפון אפריקה ומערב אסיה. ב-1970 הייתה זו ישראל שנחלצה לטובת הירדנים נגד סוריה, כשגייסה מילואים ומנעה פלישה סורית לירדן. שלוש שנים מאוחר יותר נפוצו דיווחים כאילו הזהיר חוסיין מלך ירדן את ראש הממשלה מאיר מפני מתקפה מצרית-סורית קרבה.

ירדן חתמה על הסכם שלום עם ישראל זמן קצר לאחר שנחתם הסכם המסגרת בין ישראל לפלשתינים. כל הסכם ישראלי-סורי, בין אם יכלול נסיגה טריטוריאלית ואם לאו, יקשה על ישראל להיחלץ לטובתה של ירדן במידה והנסיבות ידרשו זאת שוב. סכסוך בין סוריה לירדן יכבול את ידיה של ישראל להסכם השלום מחשש להפרתו.

כיצד רואות זאת המעצמות?

בארה"ב, המגדירה את סוריה כמדינה תומכת טרור וחברה בציר הרשע, לא מתלהבים, בלשון המעטה, מהשיחות בין ישראל לסורים. מבחינת הנשיא בוש, ויש להניח כי אם הנשיא הבא יהיה ג'ון מק'קיי ג'ישת הבסיס לא תשתנה, סוריה היא גורם מלבה אלימות במזרח התיכון שחייב לנטוש את דרך הטרור לפני כל הידברות. בשל כך, מתייחסים

סוריה רואה עצמה כיום כמנהיגת החלק האנטי-מערבי בעולם הערבי וכמגינת הפלשתינים. ללא פתרון בנושא הזה, יתקשה אסד לשווק לעמו הסכם שלום מלא עם ישראל, בפרט אם זה יכלול ויתורים כלשהם. עבור הפלשתינים, הסכם סורי עם ישראל יתקבל בתסכול לאחר שהובטח להם כי לא יישארו אחרונים במשא ומתן עם ישראל.

יפגע באינטרסים הרוסיים באזור. בעקיפין, יתרום תהליך זה לירידה ברמת המתיחות האזורית ולירידה במחירי הנפט, ירידה שתפגע בהכנסות חברות האנרגיה הממשלתיות של רוסיה.

מבחינת איראן, המצב כיום הוא אידיאלי. טהרן היא הגורם המשפיע ביותר בדמשק, בבירות ובעזה. גם בעיראק הם מפעילים את השפעתם לא אחת בתמיכה במיליציה של מוקטדעה סאדר. אובדן בת הברית סורית עלול לגרום לאיראנים למכה קשה, הן בשל אובדן האחיזה בסוריה והן בשל ההשפעה המערערת שתהיה למהלך שכזה על מעמדם של החיזבאללה והחמאס בלבנון וברשות הפלשתינית בהתאמה.

האיראנים, כמנהיגי הציר הרדיקלי, נוקטים בקו מתריס וקיצוני על מנת לשמור את נאמניהם לצידם. לאחר אובדן הכור הגרעיני הסורי, נותרה תוכנית הגרעין האיראנית כתקווה היחידה של המדינות הרדיקליות להשיג נשק בעל משמעות אסטרטגית לאזור כולו, וכל עוד תוכנית זו ממשיכה להתקדם, כך גם אחיזתה של איראן באזור.

מי בכלל רוצה שלום?

לעת עתה, נראה כי לתהליך השלום בין ישראל וסוריה יותר מתנגדים מתומכים, כולל בקרב שתי המדינות. העולם הערבי

האמריקנים בחשדנות כלפי הכוונות הסוריות, ובכעס מסוים כלפי ישראל, מאחר והמשא ומתן מסיר מהסורים לחץ רב, ומקל עליהם להמשיך בדרכם.

האמריקנים מאשימים את הסורים באחריות רבה לכאוס המתחולל בעיראק, בלבנון וברצועת עזה. אם ייבחר נשיא דמוקרטי, אז יש להניח כי ארה"ב תטיל את מלוא כובד משקלה כדי לקדם את תהליך השלום. לצד הפעלת לחץ מדיני על ישראל וסוריה כדי להגיע לפשרות בנושאים השונים, ארה"ב תהיה מוכנה לפתוח את הכיס ביתר קלות כדי לקדם הסכם שכזה. מבחינת האירופים, והצרפתים בפרט, להסדר בין ישראל לסוריה במסגרתו תנטוש זו האחרונה את דרך הטרור תהיה השפעה חיובית לא רק על סביבתה הקרובה של ישראל. הסכם שכזה יגביר את בידודה של איראן ויעצים את הלחץ עליה.

בגוש הריכוזי פני הדברים שונים. סוריה מהווה יעד רוסי חשוב ביותר. רוסיה בונה נמל ימי בחופי סוריה, עוד צעד חשוב בדרך לשובה של רוסיה אל צמרת המעצמות בעולם. הכלכלה הסורית הרעועה מבטיחה עבור רוסיה תנאים קלים להשגת השפעה על דמשק. קרבתה של סוריה אל בת ברית אמריקנית חשובה כל כך כישא, היא יתרון חשוב. הסכם שלום בין ישראל לסוריה שיוביל לנטייה של זו לכיוון המעצמות הדמוקרטיות

מפולג בסוגיה ובאיראן וברוסיה מתנגדים מטעמים שונים. גם בגוש הדמוקרטי חלוקות הדעות, וחשיבות רבה תהיה לנשיא הבא של ארה"ב באשר לסיכויי ההצלחה של התהליך. בישראל עצמה נראה כי שיעור המתנגדים לירידה מהגולן הוא מכריע.

על אף שיחות השלום, המתיחות הצבאית בין ישראל וסוריה טרם שככה לחלוטין. כאמור, אסד עצמו טען לפני חודשים מספר כי במידה ולא יושג הסכם בין ישראל וסוריה, עשויים הדברים להתדרדר לידי מלחמה. התבטאות זו מזכירה ביטויים שנשמעו ממצרים בתחילת שנות השבעים. אז, הייתה מצרים במצב פנימי קשה ביותר, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה פוליטית.

ההנהגה בראשותו של הנשיא אנואר סאדאת, הביעה את ההערכה כי מצרים זקוקה לאירוע דרמטי כדי לצאת מהמשבר בו נמצאה והמשוואה שהציג סאדאת עצמו היתה כי אם לא יושג שלום שבמרכזו נסיגה ישראלית מסיני, יתדרדר המזרח התיכון למלחמה. ב-1973 התממשו איומיו.

על ציר המלחמה-שלום מצוי גם מצב אמצעי בו שריוות המדינות ב-35 השנים האחרונות. מאפיינים רבים מהסכסוך הישראלי-פלשתיני כגון אוכלוסייה תחת כיבוש, או אלימות הדדית אינם מתקיימים בגזרת הגבול הישראלי-סורי, הנחשב לשקט יותר מגבולות השלום של ישראל עם מצרים וירדן.

סוריה אומנם חשה מאוימת יותר לנוכח הישיבה הישראלית ברמת הגולן, אך העדה העלווית השלטת במדינה, מפחדת להצטייר כחלשה ביחסיה עם ישראל, ולהסתכן באובדן השלטון. כך, בעוד השתיים מקיימות שיחות על מנת להבטיח כי המצב לא יתדרדר למלחמה, נראה כי מתקיימים אינטרסים רבים עבור ישראל וסוריה שלא להגיע להסדר.

כיצד יתנהלו הדברים בחודשים הקרובים? שאלה קריטית זו תישאר לפי שעה ללא מענה. ההיסטוריה האזורית מלמדת כי שיחות שלום המגיעות למבוי סתום מלוות בהתפרצות אלימה. עם זאת, סוריה, החוששת להתמודד לבדה עם ישראל באופן ישיר, עשויה לדרבן סיבוב טרור נוסף מצד ארגוני הטרור הפלשתינים ו/או החיזבאללה.

הערות

1. עוד על אסד במאמר "שגיאות של טירון" בגיליון מאי 2008 של סיקור ממוקד.

ויוה יונאסור!

אלון לוי ויובל בוסתן

מתקיימת ללא מחאות ברחוב [1].

על מנת להבטיח את הצלחת האיחוד החדש, פעלו מנהיגי היבשת בשנים האחרונות להניח יסודות לשיתוף פעולה כלכלי בדמות הקמתם של מוסדות בין מדינות היבשת. עוד בשנת 2000 הוכרזה תוכנית "לאינטגרציה של התשתית האזורית של דרום אמריקה" (IIRSA). תחת תוכנית החלו לפעול שורה של מיזמי ענק לשיפור קשרי המסחר בין מדינות היבשת באמצעות יצירת דרכי תחבורה, תקשורת ושינוע אנרגיה משותפים.

אחת מיוזמות המפתח בתחום האחרון מכונה "טבעת האנרגיה של דרום אמריקה". טבעת זו היא למעשה מערך עצום של צינורות ואמצעי שינוע אחרים שאמורים להזרים גז טבעי על פני אלפי קילומטרים מפרו ובוליביה לארגנטינה, ברזיל, צ'ילה, פרגוואי ואורוגוואי.

אחת ממטרות היונאסור בתחום הכלכלי הוא הקמתו של שוק משותף. על פי לוח הזמנים המוצע, יוסרו המכסים על מוצרים לא-רגישים ב-2014 ועל מוצרים רגישים למשקים הלאומיים ב-2019.

בדצמבר 2007, במטרה להדק את שיתופי הפעולה ועל מנת לממן את פעילות יזמי התשתיות, הקימו מדינות היבשת את "בנק הדרום". בעת הקמתו, שבו ועלו הבדלי החזון בין ברזיל וארגנטינה לבין ונצואלה של צ'אבו.

כך, בעוד מנהיגי המדינות הגדולות ביבשת הדגישו את תפקידו של הבנק בחיזוק המדינות העניות ביבשת, הכריז צ'אבו כי הבנק החדש יהווה אלטרנטיבה לקרן המטבע הבינלאומית ולבנק העולמי [2].

חודש לאחר מכן, הקים צ'אבו ביחד עם ניקרגואה, בוליביה וקובה בנק במסגרת ארגון "האלטרנטיבה הבוליברית למען אנשי אמריקה שלנו" (ALBA) בו הן חברות.

ונצואלה צפויה להיות הספונסרית העיקרית של פעילות הבנק,

ב-23 במאי 2008, חתמו מנהיגי 12 מדינות אמריקה הלטינית על האמנה החוקתית להקמת איחוד מדינות דרום אמריקה. בפני האיחוד החדש יעמוד האתגר להכפיף תחת קורת גג אחת את תפיסת העולם השלווה אותה מקדמת ברזיל ואת המיליטנטיות והאנטי-אמריקניות שמקדמות חברות הציר הלטיני בראשות ונצואלה. הצלחה עשויה להפוך את יונאסור לגורם משפיע בזירה העולמית בתוך שנים לא רבות.

ניצבות מדינות הציר הלטיני בהנהגת נשיא ונצואלה צ'אבו, החולם על איחוד שיבלום כל פעילות אמריקנית באזור.

כמו במרבית ארגוני האינטגרציה האזורית הפועלים בעולם, הגורם הבולט המאיים על הצלחת האיחוד הוא משקעי העבר בין המדינות החברות. ביבשת מתקיימים סכסוכים עתיקים, חלקם בני למעלה ממאה שנים, ורבים חוששים כי המתרחשות המתמשכות יערערו את יציבות האיחוד.

סכסוכים אלו הם הסיבה העיקרית לכך שיחלפו שנים בטרם תעלה לדיון שאלת הקמתה של ברית צבאית במסגרת היונאסור. בנושא זה, הצהיר נשיא ברזיל, לולה דה סילבה, כי יונאסור "הפוך את דרום אמריקה לשחקן בזירה העולמית... חוסר היציבות שכמה רוצים לראות ביבשת שלנו היא סימן לחיים, ולחיים פוליטיים בפרט... דמוקרטיה אינה

"יונאסור" (UNASUR), איחוד מדינות דרום אמריקה אותו סקרנו לראשונה בגיליון מרץ השנה, הפך למציאות ב-23 במאי 2008, בכינוס מנהיגי היבשת בברזיל. בארגון, המתעתד לאחד את המסגרות הרב-לאומיות הקיימות כיום ביבשת, חברות אורוגוואי, אקוודור, ארגנטינה, ברזיל, בוליביה, גויאנה, ונצואלה, סורינאם, פארוואי, פרו, צ'ילה וקולומביה.

לנשיאה התורנית של האיחוד נבחרה נשיאת צ'ילה, מישל בצ'לט, שקיבלה את המינוי במקומו של נשיא קולומביה אוריבה, אשר ביקש להימנע לעת עתה ממילוי התפקיד לאור היחסים המתוחים בין מדינתו לבין אקוודור וונצואלה.

בהיבט הסוציולוגי, נראה כי נקודת הפתיחה של האיחוד טובה משל ארגונים דומים לו בעולם. כ-95% מהאוכלוסייה משתייכת לדת אחת; הרוב המכריע של

האוכלוסייה דובר ספרדית או פורטוגזית והאוכלוסייה צעירה משמעותית ממדינות המערב, כשחלקם של הקשישים באוכלוסייה גדול במעט משבעה אחוזים.

בתחום יחסי החוץ, נחלקת היבשת בין מדינות המקדשות יחסים כלכליים עם מדינות העולם בכלל וארה"ב בפרט, לבין אלו המתנגדות להשפעה האמריקנית באזור. את הקבוצה הראשונה מובילות שתי הכלכלות הגדולות ביבשת - ברזיל, המייצרת למעלה ממחצית התוצר של דרום אמריקה, וארגנטינה. מנגד,

דגל הארגון החדש

בהיבט הסוציולוגי, נראה כי נקודת הפתיחה של האיחוד טובה משל ארגונים דומים לו בעולם. כ-95% מהאוכלוסייה משתייכת לדת אחת; הרוב המכריע של האוכלוסייה דובר ספרדית או פורטוגזית והאוכלוסייה צעירה משמעותית ממדינות המערב, כשחלקם של הקשישים באוכלוסייה גדול במעט משבעה אחוזים.

שאמור להעמיק את שיתוף הפעולה הכלכלי בין המדינות המייסדות [3].

צ'אבו ממשיך להלאים

בדצמבר האחרון ידע צ'אבו את המפלה הפוליטית הקשה ביותר בשנים האחרונות, כשהצעתו להסיר את ההגבלה על מספר כהונות הנשיא נדחתה במשאל עם. משמעות הותרת החוקה הנוכחית על כנה היא כי צ'אבו יאלץ לפרוש עם סיום כהונתו הנוכחית. מאז המפלה, עבר צ'אבו להתמקד במדיניות החוץ שלו.

הוא המשיך להשקיע בקשרים עם חברות הציר הלטיני ותמך באקוודור בסכסוך עם קולומביה, ואף גייס את תמיכתה של ניקרגואה ללחץ על קולומביה. אותה ניקרגואה צפויה ב-4 ביוני לזכות בהישג מדיני חסר תקדים עבור חברות הציר הלטיני, כשתיבחר לנשיאת העצרת הכללית של האו"ם.

באפריל האחרון זכתה המדינה בתמיכה גורפת של גוש מדינות אמריקה הלטינית והקאריביים. בניגוד לניסיונה של ונצואלה להיבחר למועצת הביטחון לפני שנתיים, ארה"ב לא הביעה הפעם התנגדות מיוחדת למועמדותה של ניקרגואה, ככל הנראה בשל חשיבותה הפחותה של העצרת הכללית [4].

מחוץ למדינות הציר הלטיני, המשיך צ'אבו לתמוך בתנועות סוציאליסטיות במדינות אחרות. הוא הואשם בחודשים האחרונים בסיוע לארגוני טרור דוגמת ה-FARC וארגוני גרילה הנלחמים בפרו [5]. הוא שכנע את אחד מבני בריתו הקרובים, נשיא אקוודור רפאל קוריאה, שלא לחדש בשנה הבאה את ההסכם עם ארה"ב להחזקת בסיס בנמל מנטה, הבסיס האמריקני היחיד בדרום אמריקה. במאמץ לדחוק את האמריקנים מהאזור כליל, הזהיר צ'אבו את קולומביה לבל תתיר לארה"ב לבנות בסיס צבאי חלופי בשטחה בהגדרו מהלך כזה כ"איזום של קולומביה במלחמה עלינו" [6].

במישור המקומי, העצים צ'אבו את מאבקו במגזר הפרטי בו הוא תולה את האשם במשבר הכלכלי העובר על ונצואלה. בניסיון להתמודד עם מחאת בני המעמדות הנמוכים הסובלים ממשבר המזון העולמי, הלאים צ'אבו שורה של חברות תשתית ומזון בחודשים האחרונים, מיצרניות פלדה ומלט ועד מטעי סוכר, מחלבות וחוות בקר [7].

לצערו של צ'אבו, נראה כי מהלכיו לא יפתרו אלא ינציחו דווקא את המצוקה הכלכלית. ההלאמות הרבות והפגיעה המתמשכת במגזר הפרטי מרתיעות משקיעים זרים והופכת את המשק כולו

לתלוי במידה מסוכנת ברווחי תעשיית הנפט.

קרב המאסף של מוראלס?

נשיא בוליביה, איבו מוראלס, אחד מבני בריתו הקרובים של צ'אבו, נאבק על המשך נשיאותו. הנשיא האינדיאני, שנבחר בדצמבר 2005, ביקש להגביר את השפעתם של הילידים במדינה, שקופחו במשך מאות שנים. הוא נתקל בתגובה חריפה מצד תושבי המחוזות האמידים יותר, בהם מרבית התושבים הם ממוצא אירופי. תושבי מחוזות אלו, החולשים על מרבית מאגרי הנפט והגז הטבעי של המדינה, מתנגדים לפיצוי לאוכלוסייה הילידית.

הרפורמות שמוראלס מבקש לקדם הוצגו במסגרת חוקה חדשה שטרם אושרה. מנהיגי האופוזיציה מתנגדים לחוקה בתואנה כי זו תגביר את ריכוזיות השלטון ותבצר את מעמד הנשיא. במקום זאת, מבקשים באופוזיציה להפוך את בוליביה למדינה פדראלית ואת המחוזות בהם הם מתגוררים לאוטונומיות.

בתחילת חודש מאי הועמדה להצבעה שאלת היציאה לאוטונומיה במחוז סנטה קרוז, העשיר ביותר בבוליביה. ההצעה זכתה לרוב של 86%, אך בממשלה התייחסו לתוצאות בביטול בטענה כי כ-40% מבעלי זכות הבחירה במחוז החרימו את ההצבעה.

בהצבעות שנערכו ב-1 ביוני במחוזות בני ופנדו, נרשמו תוצאות דומות – למעלה מ-80% מהקולות הקשרים תמכו ברעיון האוטונומיה, אך רבים אחרים החרימו את הבחירות או נמנעו במחאה. במחוז בני עמד שיעורם של אלו על כ-35% ובמחוז פנדו הגיע שיעורם של אלו לכ-45%. בסוף החודש ייערך משאל גם במחוז טריחה, העשיר ביותר בגז טבעי במדינה, וגם שם צפויות תוצאות דומות.

מוראלס הגדיר את ההצבעות כלא חוקיות ואף כינה אותן "בדלניות" [8]. בניסיון להרגיע את הרוחות הוא הסכים לערוך באוגוסט הקרוב משאל עם לאשרור המשך כהונתו. במשאל יזדקק מוראלס לזכות לכל הפחות בשיעור התמיכה לו זכה בבחירות בדצמבר 2005, קרי 53.74%. תמיכה בשיעור נמוך יותר תגרור באופן אוטומטי בחירות כלליות חדשות.

נראה כי מוראלס הכניס עצמו למלכוד. במידה וייסוג מתוכנית הרפורמות שלו, יקים עליו את אוכלוסיית הילידים שמהווה את בסיס התמיכה שלו. במידה ויתעקש על התוכנית, עשוי הנשיא הסוציאליסטי להתייצב בחודש אוגוסט לקרב אבוד מראש, כשהאופוזיציה תתגייס מולו בשיעורי השתתפות גבוהים.

אובדן בוליביה יהווה מכה קשה לציר הלטיני בכלל ולהוגו צ'אבו באופן אישי.

לולה דה סילבה (מימין) והוגו צ'אבו - ימצאו שפה משותפת? צילום: אייג'נסיה ברזיל

בדצמבר 2007, הקימו מדינות היבשת את "בנק הדרום". בעת הקמתו, שבו ועלו הבדלי החזון בין ברזיל וארגנטינה לבין ונצואלה של צ'אבו. כך, בעוד מנהיגי המדינות הגדולות ביבשת הדגישו את תפקידו של הבנק בחיזוק המדינות העניות ביבשת, הכריז צ'אבו כי הבנק החדש יהווה אלטרנטיבה לקרן המטבע הבינלאומית ולבנק העולמי.

3. "Venezuela, Allies to Start New Bank", AP, 26/01/2008

4. "Warren Hoge, "Nicaragua Credited With Shrewd Tactics in Bid for General Assembly Presidency", New York Times, 13/04/2008

5. ראו במאמר "הוגו התומך בטרור" בגיליון אפריל 2008 של סיקור ממוקד.

6. "Chávez warns Colombia not to allow U.S. base", AP, 19/05/2008

7. Simon Romero, "Chávez Seizes Greater Economic Power", New York Times, 18/05/2008

8. Ana Maria Fabbri, "More Bolivian regional voters back autonomy push", Reuters, 01/06/2008

לאור נתונים אלו, ברור כי התשובה לשאלה מדוע שוקלת ברזיל להצטרף לאופ"ק אינה כלכלית במהותה אלא מדינית. הצטרפות לאופ"ק פירושה בראש ובראשונה הידוק קשרים עם מדינות באזור אפריקה והמפרץ הפרסי, שני אזורים אליהם צפויה ברזיל לפנות בשנים הקרובות כאחת מיצואניות הסחרות המובילות בעולם.

ברזיל נהנית כיום ממעמד של מעצמה איזורית, אשר תובעת את מקומה בזירה העולמית. כחברה בשיתוף פעולה דרום-דרום עם הודו ודרום אפריקה (IBSA), מעוניינת ברזיל להציע אלטרנטיבה שלווה להגמוניה האמריקנית-אירופית בעולם בענפי מסחר שונים. הדומיננטיות שלה ביונאסור וקשריה ברחבי העולם השלישי יכולים לקרב אותה לקראת השגת יעד כזה. מאמציה להתקבל למועצת הביטחון של האו"ם מתקשרים אף הם למאמצים האלה, והצלחה בנושא זה, תהפוך את ברזיל לאחת המנהיגות החשובות בעולם.

חבלי הלידה של היונאסור, ובכך לא שונה הארגון מארגונים אחרים, אינם פשוטים. מבעיות מדיניות כגון המתחיות המתמשכת בין קולומביה לחברות הציר הלטיני, דרך שוני במדיניות האנרגיה בין ברזיל וונצואלה, ועד בעיות הנובעות מהפערים הכלכליים הדרמטיים בין החברות העשירות בדרום אמריקה כגון ברזיל, ארגנטינה וצ'ילה, ובין חברות עניות דוגמת מדינות האנדים, בוליביה ואקוודור.

השאיפה לייצר אינטגרציה כלכלית הדוקה על פי המודל האירופי, מעלה חששות מגלי הגירה מהמדינות העניות, ונטל כלכלי על המשינות העשירות בניסיון להביא ליישור קו כלכלי ברחבי האיחוד. הצורך בהקמת מוסדות אפקטיביים ייתקל בלא מעט חיכוכים הנובעים מהבעיות האלה.

אם תצלחנה מדינות היונאסור להתגבר על הבעיות, תוכל דרום אמריקה להציג חיוניות ושגשוג אדירים, שיהפכו למקור השראה עבור מדינות העולם השלישי בפרט, והעולם בכללותו.

הערות

1. "South America nations found union", BBC News, 23/05/2008

2. "South America set to launch bank to rival IMF", AFP, 07/12/2007

מוראלס פעל מאז היבחרו להידוק שיתוף הפעולה עם חברות הציר. באפריל 2006 הייתה בוליביה לחברה השלישית ב-ALBA, המסגרת העל-מדינתית שהוקמה על ידי ונצואלה וקובה ב-2004. במרוצת כהונתו, חיקה מוראלס את מדיניותו של מורהו, צ'אבו, כשהלאים חברות אנרגיה, ניסה להיטיב עם בני המעמדות הנמוכים ופעל לביצור מעמדו.

עבור צ'אבו עצמו, "נפילתה" של בוליביה לידי מנהיג שמרני עשויה לגנוז את חלומות "האלטרנטיבה". צ'אבו יאבד שותף חשוב לדרך, בפרט בכל האמור לאפוזיציה לטינית מתריסה כלפי ארה"ב. במקרה כזה, יצטרך לתור אחר שותפה אחרת, תוך בחינה מחודשת של דרכו, כגון התמקדות בעניינים כלכליים הנוגעים ליונאסור.

בונינה ברזילאית

החברה הדומיננטית ביותר ביונאסור היא כמובן ברזיל. המשק הברזילאי מייצר למעלה ממחצית מהייצור הכולל בדרום אמריקה. שיעור זה מקנה לברזיל השפעה דרמטית על אופי האיחוד החדש ואופן התנהלותו. העדפתה של זו לשמירה על פרופיל בינלאומי נמוך ושיתוף פעולה עם ארה"ב צפויה להציב את אחד האתגרים המשמעותיים ליציבות היונאסור, כשוונצואלה תתקשה להציג מדיניות אחידה עם ברזיל.

כאילו לא די בדומיננטיות הברזילאית, בחודשים האחרונים גילו חברות הנפט הברזילאיות שורה של מאגרי נפט גדולים בקידוחים ימיים לחופיה של ריו דה ז'אנרו. המאגר הגדול ביותר, על פי אומדן ראשוני, עשוי להכיל כ-33 מיליארד חביות נפט. אם התחזית תתאמת, הרי שהמאגר החדש יהיה השלישי בגודלו בעולם והגדול ביותר מחוץ למזרח התיכון. ברזיל, מהמובילות העולמיות ביצירת תחליפי דלק, צפויה להפוך בקרוב לשחקנית חשובה בתחום הנפט, והיא אף שוקלת להצטרף לאופ"ק.

גם אם האומדנים הנדיבים ביותר באשר למאגרי הנפט החדשים יתממשו, הרי שברזיל תחשב לחברה משנית בחשיבותה לצד המדינות החברות בקרטל הנפט. בנוסף, היא תיאלץ לייצא נפט במכסות מוגבלות ותימצא עצמה מתחרה ישירות בתפוצת תחליפי הדלק שהיא עצמה מייצרת ומבקשת לייצא. עובדות אלה מעמידות בסימן שאלה את חוכמת הצטרפותה לקרטל הנפט. היכולת שלה ליהנות מגילו מאגר הנפט הגדול, תתבטא ביצירת תלות מסוימת של המשק האמריקני בנפט שלה, פעולה שתחזק את מעמדה בקרב המעצמה הגדולה מהצפון.

מועדון הג'נטלמנים

אלון לוי ויובל בוסתן

בשנים האחרונות הפכו כינוסי ה-G8 השנתיים לנקודת שיא, לא רק בכל האמור למפגשים בין מנהיגי העולם, אלא גם לניסיונות של גורמים שונים למשוך את תשומת ליבם ולהשתלט על סדר היום העולמי. על רקע החשש המתמיד מאירועים אלימים גם הפעם, הולכת וגוברת ההכרה בקרב מרבית חברות הארגון כי העת לשינוי קרבה.

החוק, ספק פרטים מזהים אודות הגולשים ביתר קלות ולהגביל את יכולת הגולשים לעשות שימוש בתוכנות המטשטשות את זהותו של הגולש [2]. במידה ויאושר, תוקם מסגרת אכיפה חדשה, שתפעל מחוץ למסגרות הקיימות כיום.

לעת עתה, קשה לראות כיצד תאושר ה-ACTA בנוסחתה הנוכחית. במדינות הדמוקרטיות יתקוממו רבים על הפלישה לפרטיות, ובמדינות המתפתחות, המפרות זכויות יוצרים באופן סדרתי, נראה כי איש לא יזדרז לחתום על הצטרפות להסכם גם במחיר של אובדן הטבות כלכליות. עם זאת, אין ספק שבעצם קידום המגעים ליצירת מסגרת חדשה למלחמה בזיופים, מעבירות המדינות היוזמות מסר ברור כי הן מתעתדות להמשיך ולהילחם בזייפנים.

בשנים האחרונות משכו כינוסי הארגון תשומת לב רבה מהרגיל, ולא בטובתם. בעת הפסגה שאירחה בריטניה בקיץ 2005 בסקוטלנד, התרחשה מתקפת הטרור בלונדון וימים ספורים לפני פסגת 2006 ערכה צפון קוריאה ניסוי במספר טילים, מתקפת טרור התחוללה בהודו, וארגון החיזבאללה חטף שני חיילי צה"ל בגבול הצפון, במהלך שהחל את מלחמת לבנון השנייה.

היוזמה הזו מעמידה על הכוונת בראש ובראשונה את סין, אולי המדינה הנהנית ביותר בתעשיית הזיופים, המכניסה לכלכלתה עשרות מיליארדי דולרים בשנה. ארה"ב ובמידה רבה גם האיחוד האירופי, מנהלות מלחמה כלכלית מתישה עם הענק הסיני בתחומים שונים, כגון מאבק על השער הנמוך של היואן הסיני שפגע בתעשיות במדינות המערב ואשר הוביל כצעד נגדי, לפיחות משמעותי בדולר ובתקופה האחרונה גם באירו.

אם תתקבל היוזמה הזו, היא תחזק את הכלכלות הנשענות על ידע, דוגמת כלכלות ארה"ב, האיחוד האירופי ויפן. בת בריתה המובהקת של סין ב-G8, רוסיה, עשויה לנסות לתקוע מקל בגלגלי

מתקפת טרור התחוללה בהודו, אשר גבתה כ-200 קורבנות וארגון החיזבאללה חטף שני חיילי צה"ל בגבול הצפון, במהלך שהחל את מלחמת לבנון השנייה. לקראת פסגת 2007 שהתקיימה בגרמניה נשמעו איומים מצד ארגון אל קעידה ואחרים, לפגע באזור הכינוס. זה התקיים תחת אבטחה חסרת תקדים, והשתיים בשלום.

ועידת 2008

ועידת ה-G8 השנה תתכנס ב-7 ביולי בטיואקו, יפן. הוועידה צפויה להיות הראשונה בהשתתפותם של ראש ממשלת יפן יאסו פוקודה, נשיא רוסיה דימיטרי מדבדב וראש ממשלת בריטניה גורדון בראון. ועידה זו תהיה גם האחרונה עבור הנשיא האמריקני ג'ורג' בוש. ראש ממשלת איטליה, סילביו ברלוסקוני, יחזור למעמד ממנו נעדר בשנתיים האחרונות. במרכז הוועידה יעמדו המשך המאבק בהתחממות העולמית ושאלת הסיוע לאפריקה, סוגיה אשר היפנים הציבו במרכז סדר היום בפעם האחרונה שאירחו את הוועידה, בשנת 2000.

סוגיה מסקרנת שעשויה לתפוס את מירב הכותרות בזמן הוועידה היא היוזמה לניסוח הסכם סחר נגד זיופים (Anti-Counterfeiting Trade Agreement – ACTA). הסכם זה אמור להילחם בהפרות זכויות על קניין רוחני באינטרנט ולהסדיר את הסחר במוצרי ידע. בניסוח ההסכם מעורבות ארה"ב, הנציבות האירופית, יפן, קנדה, מלזיה, אוסטרליה, ניו-זילנד ודרום קוריאה. ההסכם החדש צפוי לכלול שורה של צעדים מרחיקי לכת על מנת להילחם בהפרות זכויות יוצרים.

הדיונים על ההסכם נשמרים בסוד, אך כמה פרטים דלפו לעיתונות בחודשים האחרונים. מאלו, נראה כי ההסכם החדש עשוי להשפיע באופן דרמטי על חייו. בין היתר, הוא מציע לאפשר למשטרת הגבולות זכות חיפוש במחשבים ניידים, נגיני MP3 וטלפונים סלולריים במטרה לחפש מקרים של הפרת זכויות יוצרים. בנוסף, ספקי אינטרנט יידרשו להרחיב את שיתוף הפעולה עם רשויות

ארגון המדינות המתועשות, הידוע גם כ"פורום ה-G8", נוסד על רקע המשבר הכלכלי של 1973. הפורום, שהתכנס לראשונה באיטליה ב-1975 כלל את שש המעצמות הדמוקרטיות של התקופה – ארה"ב, בריטניה, מערב גרמניה, צרפת, איטליה ויפן. בחלוף שנה צורפה קנדה לארגון. עם סיום המלחמה הקרה הראשונה והידוק שיתוף הפעולה הכלכלי עם רוסיה, הזמין ביל קלינטון את בוריס ילצין להצטרף לפורום, שנודע כ-G7+רוסיה, או בקיצור – G8.

במרוצת השנים גדלה חשיבות הארגון. שמונה החברות מייצגות רק 14% מאוכלוסיית העולם, אך הן מייצרות למעלה מ-60% מהתוצר העולמי במונחי GDP נומינלי. החברות אחראיות על למעלה מ-70% מסך ההוצאה העולמית על ביטחון, ארבע מהן מחזיקות במושב קבוע במועצת הביטחון וברוב המכריע של כלי הנשק הגרעיניים בעולם.

בועידת הארגון ב-2005, הוחלט על הקמת פורום "G8+5" או "G13". חמש המדינות הן למעשה המדינות המתפתחות הבולטות – סין, הודו, ברזיל, מלזיה ודרום אפריקה. העובדה כי הפורום המורחב מייצג בצורה מאוזנת יותר את אוכלוסיית העולם מאשר ארגון ה-G8 עצמו, הוסיפה ללגיטימיות שלו.

באוגוסט 2007 הגדיל לעשות נשיא צרפת סרקוזי, כשקרא לצרף את חמש המדינות באופן קבוע לארגון המדינות המתועשות: "ה-G8 לא יכולים להיפגש במשך יומיים ואחרי זה ה-G13 במשך שעותיים... זה לא נראה מתאים" [1]. המשימה המרכזית אליה נדרש הפורום החדש היא המאבק בהתחממות העולמית. בפברואר 2007, בכינוס של פורום 13 המדינות, הוסכם להגביר את המאמצים לנסח אמנה חדשה בנושא עד סוף 2009.

בשנים האחרונות משכו כינוסי הארגון תשומת לב רבה מהרגיל, ולא בטובתם. בעת הפסגה שאירחה בריטניה בקיץ 2005 בסקוטלנד, התרחשה מתקפת הטרור בלונדון וימים ספורים לפני פסגת 2006 ערכה צפון קוריאה ניסוי במספר טילים,

נאבק מול ארה"ב והאיחוד האירופי בשורה של נושאים, והמתחות בין הצדדים הרקיעה שחקים.

בארה"ב, מועמד המפלגה הרפובליקנית, ג'ון מק'קיי, הצהיר זה מכבר כי עם היבחרו יפעל לסילוקה של רוסיה מהארגון ולצירוף של מדינות דמוקרטיות בולטות. המדינות שהציע מק'קיי במקום רוסיה, הן ברזיל והודו. מעצמה כלכלית חשובה נוספת, היא ספרד, המדורגת כיום במקום השמיני בעולם במונחי GDP נומינלי.

ה-G8, שיועד בראשיתו לעסוק בנושאים כלכליים בלבד, הפך למסגרת דיון העוסקת בכל הנושאים הבוררים בעולם אשר מעסיקים את המעצמות המובילות, כולל נושאים מדיניים וביטחוניים. בכך נוצרה מסגרת מקבילה ולפרקים יעילה יותר ממועצת הביטחון. מאפיין חשוב אחר של כינוסי ה-G8 הוא מערכת היחסים המיוחדת בין המנהיגים השונים.

ב-2007 תפס את עין המצלמה המחוות הידידותיות שהפגין נשיא צרפת סרקוזי כלפי נשיא רוסיה דאז ולדימיר פוטין. במקרים אחרים נצפתה מתיחות בין מנהיגי ארה"ב ורוסיה בשל הנושאים שעמדו על סדר היום.

ההחלטות שיתקבלו בוועידה ישפיעו גם השנה על תהליכים מדיניים וכלכליים ויספקו כותרות רבות. מארגני הוועידה מצידם, יתמקדו ביצירת אווירה בטוחה למשתתפיה, אשר תוביל לקבלת החלטות פוריות.

הערות

1. הדברים נאמרו בנאום בפני ועידת שגרירי צרפת ה-15, ב-27/08/2007

2. Vito Pileci, "Copyright deal could toughen rules governing info on iPods, computers", Canwest News Service, 26/05/2008

מנהיגי ה-G8 בכינוס השנה שעברה בגרמניה. צילום: אתר הוועידה

ה-G8, שיועד בראשיתו לעסוק בנושאים כלכליים בלבד, הפך למסגרת דיון העוסקת בכל הנושאים הבוררים בעולם אשר מעסיקים את המעצמות המובילות, כולל נושאים מדיניים וביטחוניים. בכך נוצרה מסגרת מקבילה ולפרקים יעילה יותר ממועצת הביטחון.

לאחר שליטא, פולין ומדינות אחרות שהתנגדו לו, התרצו באחרונה.

היוזמה הזו, ככל הנראה, תוך טיעון כי הדבר פוגע בדמוקרטיה.

האירופים כועסים על מדיניות המטבע הנוכחית של ארה"ב, לא פחות מאשר על המדיניות הסינית בנושא. כלכלת האיחוד מתבססת על ייצוא, והשוק החשוב ביותר של מדינות האיחוד מחוץ לאירופה הוא ארה"ב. הפיחות בדולר פגע ברוב מדינות האיחוד, וגרם לירידה ברווחיות היצואנים ולגלי פיטורים. נשיא צרפת סרקוזי העלה את הנושא בביקורו בארה"ב ובסין.

רוב המנהיגים כיום מכירים הדרך ליציאה מהמיתון העולמי עוברת בהתגברות על חששות העבר ובהידוק שיתוף הפעולה בין 13 מדינות הפורום המורחב. במידה ולא יעשו כן, זמנים קשים צפויים למדינות העולם, כולל למדינות הנהנות מאופן התנהלות הדברים בשנים האחרונות דוגמת הנפט המובילות.

עניד הארגון

מאז צורפה רוסיה לארגון, לא פסקו הקריאות להדיחה ממנו. בתחילת העשור טענו המתנגדים כי חלקה של רוסיה בעוגה העולמית זניח לעומת המעצמות המערביות. בשנים האחרונות גדל חלקה של זו עם ההתאוששות הכלכלית שהוביל פוטין, בעוד שכלכלות המערב חוות האטה כלכלית מתמשכת. פוטין כידוע,

שתי נקודות חשובות נוספות אשר כרוכות אחת בשנייה, הן החשש ממיתון עולמי שכבר נותן את אותותיו, ועליית מחירי האנרגיה. משבר הסאב-פריים בארה"ב, חולשת הדולר, עליית מחירי המזון והעלייה הדרמטית של מחירי הנפט והגז הטבעי, מעיקים על רוב המדינות בעולם. מבין שמונה החברות ב-G8, רק קנדה ורוסיה הן יצואניות של נפט וגז טבעי, והכלכלות שלהן נהנות מפריחה. בעוד במדינה הצפון-אמריקנית הפריחה מתונה יחסית בשל החיבור החזק שלה לכלכלת ארה"ב, רוסיה מציגה כבר עשר שנים של צמיחה חזקה בשיעור של 6-7 אחוזים בשנה.

האיחוד האירופי מעוניין בהסכם עם רוסיה שיבטיח את האספקה הסדירה של הגז הטבעי. רוסיה ניצלה את התלות האירופית במספר הזדמנויות בעבר, כדי להשיג את מטרותיה המדיניות והכלכליות. גרמניה למשל התמודדה עם הבעיה בעבר באמצעות עסקאות נפרדות עם הרוסים, אולם מאחר ומרבית מדינות האיחוד האירופי נפגעו מכך, פועל האיחוד באמצעות נציגיו בפורום, גרמניה, צרפת, בריטניה ואיטליה, כדי למצוא נוסחא מתאימה. הרוסים מצדם רוצים הקלות במסחר עם האיחוד האירופי עבור סחורות אחרות שלהם, והסכם זה עומד בפני שלביו האחרונים,

